

Article

International Journal of Kurdish Studies

7 (1), pp. 123-139

<http://ijoks.com>

Kürtçe, Türkçe ve İngilizce'deki Bazı Fiillerin Anlamsal ve Kip Açısından Analizi

Mehmet Veysi BABAYİĞİT¹

Received: Dec 30, 2020

Reviewed: Jan 11, 2021

Accepted: Jan 13, 2021

Öz

Dil, küresel varlığımızı bir arada tutan bir zamaktır. Şiir ve yazılarla ufukta ilk kez ortaya görünen İngilizce; modern dönemdeki lingua franca (ortak dil)'dir. Disiplinler arası boyutuyla modern bir bilim dalı olan dilbilim, sadece modern dilleri değil, aynı zamanda Kürtçe ve Türkçe gibi eski dillere de uygulanmaktadır ve tüm dilleri kapsamaktadır. Bu bağlamda, üç dili karşılaştırmak makuldür. Bu çalışma, dilin başlangıç noktası olarak alınan fiil üzerine odaklanmaktadır. Zaman ve fiil anlamsal yapısı açısından bazı fiiller incelenmiş ve betimlenmiştir. Çalışmanın verileri çeşitli kitap, makale ve dergilerden toplanmıştır. Oluş, durum ve iş-kılış fiillerinin örnekleri; modern anlamdaki zamanın benimsendiğini ve evrensel olduğunu göstermektedir. İngilizce, zamanın anlamını iletmek için yardımcı fiiller kullanır.

Anahtar Kelimeler: Kürtçe, Türkçe, İngilizce, Fiillerin Karşılaştırmalı Analizi, Dilbilim

Recommended citation:

Babayiğit, M. V. (2021). Kürtçe, Türkçe ve İngilizce'deki Bazı Fiillerin Anlamsal ve Kip Açısından Analizi. *International Journal of Kurdish Studies* 7 (1), 123-139,

<https://doi.org/10.21600/ijoks.850817>

¹ Dr., Batman University, Turkey, e-mail: m.veysi.babayigit@gmail.com,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4136-7434>

Semantic and Modal Analysis of Some Verbs in Kurdish, Turkish and English**Abstract**

Language is the glue that holds together our global existence. The most recent lingua franca in modern times is English, a language that first appeared on the horizon with the poetry and writings. Linguistics, a modern science with its interdisciplinary dimension encompasses all languages, not only the modern languages but is also being applied to ancient languages such as Kurdish and Turkish. In this context, it makes sense to compare the three. This study focuses on the verb which is taken to be the starting point of language. A selection of verbs is examined and described in terms of tense and the meaning of those tense structures. The data for the study is collected from various books, articles and journals. Examples of verbs of being, state and action demonstrate that tense in the modern sense has taken hold and is universal. English uses auxiliary verbs to convey the meaning of the tense.

Keywords: Kurdish, Turkish, English, Comparative Analysis of Verbs, Linguistics

A.GİRİŞ

İnsanoğlu sosyal bir varlık olup, her daim topluluklar halinde yaşamış ve iletişim içerisinde olmaya çalışmıştır ve bu iletişimi sağlamak için birtakım araç- gereç veya sözlü ifadeler ihtiyacı duymuştur. Bireyler kendi aralarında iletişim kurarken, birbirlerine sundukları birtakım nesnelere istenilen mesajın iletilmesine olanak sağlamaktadır. Hedeflenen ya da istenilen mesajın iletilmesinde bazen açık ifadeler olmayabilir ve ima edilir.

İletişimin temel yapı taşlarını dil teşkil etmektedir. İnsanların, geçmişten günümüze toplum içinde etkili bir sosyal iletişim kurabilmek için her daim farklı yöntem ve biçimlere ihtiyaç duymasına rağmen, iletişim için kullandıkları en etkili öge dil olarak bilinmektedir (Babayiğit, 2020a). Karacan ve Kinay (2016) konuşurken farkında olmadan kullandığımız bazı kurallarla karşımızdaki kişiye iletmek istediğimiz mesajı dil yardımı ile yaptığımızı savunmuştur. Dilin tanımı ile ilgili çeşitli görüşler mevcut olup, bazı dilbilimciler dilin tanımını ile ilgili kavramların tarih öncesi dönemlerde oldukça kısıtlı olduğunu ve dolayısıyla dilbilim çalışmalarının da kısıtlı olduğu belirtilmektedir. Aydın (1997) “dil” ile ilgili tanımsal kavramların; ilk olarak Eski Yunan’da Platonun Kratylos adlı eserinde geçtiğini belirtmiştir. Herodot (1973) ise dil ile ilgili ilk tanımların yapılması ya da ilk dilin ne olduğu ile ilgili çalışmaların ihtiyaçlar bağlamında Mısır medeniyetinde ortaya çıktığını savunmaktadır. Hayatın tüm alanlarında insanların her türlü duygu ve düşüncelerini

aktarmada kullandığı dil (Özbay, 2008) onları diğer canlılardan ayıran bir araç olarak tanımlanabilir (Kasap, 2018) . Dil ile ilgili yapılan bir diğer tanımda ise düşüncelerin bireyler arasında iletilmesinde kullanılan tamamlayıcı ve bütünleştirici bir öge olduğu savunulmuştur (Babayiğit, 2016) ve bu ögenin bildirmek istediği ifade ya da düşüncenin de anlam kazanması önem teşkil etmektedir (Babayiğit, 2020b). Onan (2005) ise dili; ses, anlam ve biçimlerden oluşan sistematik bir insan yetisi olarak ifade etmektedir. Ayrıca dilin kavramlardan oluşan bir gösterge dizgesi olduğu düşünülmektedir (Saussure, 2001). Dolayısıyla dilde ifade edilmek ya da iletilmek istenilen bazı mesajların mevcuttur ve bu mesajların etkili bir iletişimle önemli roller üstelediği görülmektedir.

Dilbilim ise dil ile ilgili tüm değişimler, gelişimler ve yaklaşımları inceleyen bir bilim dalıdır. Dilbilim ile ilgili çalışmalar ülkemizde çok eski bir tarihe ya da köklü bir geleneğe dayanmamaktadır ve dilbilim ile ilgili çalışmalar cumhuriyet döneminde İstanbul Üniversitesi ile başlamış olup Türk Dil Kurumunun yürüttüğü birtakım çalışmalarla devam etmiştir (Kocaman, 1990). Dilbilim ile ilgili çeşitli tanımlar mevcut olup, Kıran (1990) dilbilimin diğer bilim dallarına benzer olduğunu ve dilbilimin alt dalları olan sesbilgisi, görevsel sesbilgisi, biçimbilgisi, sözdizimi, anlambilim, edimbilim ve sözcelem gibi hususlarda seçim yaptığını savunmuştur. Dilbilim için filoloji tanımı kullanılmaktadır ve bu bilim alanı, günümüzdeki dünya dillerinin nasıl oluştuğunu, nasıl geliştiğini, ortak ve farklı yönlerinin neler olduğunu irdeleyen bir bilim dalıdır (Yıldırım, 2001). Dilbilim; linguistics olarak dünya literatüründe yerini alan bir bilim dalı olup, amacı bir iletişim aracı olan dilin nasıl işlendiğini, nasıl değiştiğini ve nasıl geliştiğini diğer bilim alanları dâhil ederek incelemektir (Çelik, 2001; Kasap, 2018). Aksan (1990), dilbilimin bir dildeki ses biçimlerini, köken bilgisini, anlatım özelliklerini ve biçem bilgisini inceleyen bir bilim dalı olduğunu belirtmiştir. Demircan ve Erözden (1990) dilbilim ile ilgili çalışmaların yoğun olarak Sözdizim ve Dilbilgisi (Syntax&Grammar) , Sesdizimi (Phonology) , Sözcükbilim (Lexicology) ,Biçimdizim (Morphology) ve Anlambilim (Semantics) üzerine yapıldığını ifade etmiştir. Sosyodilbilim ve Pragmatik yeterlilik ile ilgili çalışmalar da (Kasap ve Pasheyeva,2020; Kasap,2020) son yıllarda önem kazanmaya başlamıştır. Ayrıca dilbilim; belirli bir dile özgü kural ya da yapıları incelediği bilinmektedir; ancak bu durum birden fazla dili dâhil eden çalışmalarla da yapılması mümkündür. Dolayısıyla, bir çalışmada birden fazla dillerdeki kural ve yapıların incelenmesine karşılaştırmalı dilbilim denilmektedir. Sebüktekin (1982) , karşılaştırmalı dilbilimin iki ya da ikiden fazla dilde yer alan dizgesel olguların karşılaştırılmasıyla elde edilen verilerin benzerlik ya da farklılık açısından incelenmesine olanak sağlayan bir bilim

dalı olduğunu savunmuştur. Sönmez ve Geyik (2016) , “karşılaştırmalı” ifadesinin yerine “Karşıtsal” veya “Karşıtsal dilbilim” ifadesinin kullanılması mümkün olduğunu belirtmiş ve Kürtçe ile İngilizcedeki bazı zamanları dilbilimsel açıdan incelemiştir. Dilbilim çalışmalarında birden fazla dillerden alınmış örneklerin karşılaştırılması ile veri elde edilmesi çalışmaları daha zengin kılmaktadır çünkü birçok dilden elde edilen benzerlik ya da farklılıklarla ilgili veri; diller ile ilgili bazı evrensel kuram ya da kuralların oluşmasında etkin rol oynamaktadır.

Bu çalışmada Kürt, Türk ve İngiliz dilleri temel alınmıştır. Dolayısıyla bu çalışma karşılaştırmalı bir dilbilim çalışmasıdır. Çalışmada Kürt, Türk ve İngiliz dillerindeki birtakım fiil çeşitlerinin anlamsal ve kip açısından betimsel olarak analiz edilmesi hedeflenmiştir. Fiiller bir dilde en önemli öğeyi temsil etmekte olup, Türkçe 'de fiiller; kurallı cümlelerde genellikle cümlenin sonunda yer alırken, Kürtçe' de ise öznenen sonra yer almaktadır (Karacan ve Babayiğit, 2017). İngilizce de ise aynı şekilde fiil öznenen sonra yer almaktadır.

B. KÜRT, TÜRK VE İNGİLİZ DİLLERİ

Çalışmamızda yer alan dillerin kökenleri incelendiğinde bu dillerin köklü bir geçmişe sahip olduğu barizdir. Öncelikle Kürt dili; Asya dillerinden Hint-İran dillerinin bir kolunu oluşturmaktadır. Türk dili; yine Asya dillerinden Ural-Altay bölümünün Altay kolundan gelmektedir. İngiliz dili ise Hint-Avrupa dillerinden Avrupa dilleri olan Cermen dillerinden bir tanesini teşkil etmektedir.

Kürt dilinin tarihi çok eski bir geçmişe sahip olmakla birlikte bu dili sözlü ve yazılı dönem olarak inceleyebilmekteyiz. Sözlü dönemden günümüze pek fazla eser gelmediğinden ötürü bu dönem ile ilgili çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Dolayısıyla, çalışmaların büyük çoğunluğu yazılı dönemden kalma eserler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kürt dili ile ilgili yazılı eserlerin çoğunlukla 15. yy'de kaleme alınmıştır ve bu eserler çoğunlukla tasavvufi eserleri kapsamaktadır (Uzun, 2010). Kürt dilinin; Gorani, Sorani, Kurmanci, Luri gibi lehçeleri mevcuttur. Bazı araştırmacılar Zazaki dilini de Kürt diline çok yakın benzerlikleri olmasından ötürü Kürt dilinin bir lehçesi olarak kabul ederken, bazı araştırmacılar ise Zazaki'nin Kürt dilinin bir lehçesi olmadığını ileri sürmektedir. Ayrıca Kürtçe ve Zazaki arasındaki bu durum; birinin diğerine yakınlığı veya mesafesi ya da diğer lehçelerin birbirine olan yakınlığı veya mesafesi bağlamında irdelemektedir (Karacan ve Kaya, 2015; Karacan, 2020). Günümüzde

Kürt dili, Türkiye, Irak, İran, Suriye başta olmak üzere, Ermenistan, Gürcistan, Türkmenistan, Lübnan, Afganistan, Rusya gibi ülkelerde kısmi ya da çoğunluklu olarak konuşulmaktadır (Buran, 2011). Kürt dilinin, Dünya'nın bazı ülkelerinde değişik lehçelerle konuşulduğu görülmektedir.

Türk dili ya da başka bir deyişle Türkçe ise çok eski bir dil olup, yaklaşık 7000 yıldan fazla tarihi bir geçmişe sahip olduğu bazı araştırmacılar tarafından belirtilmektedir (Uzun, 2012). Günümüzde Türkçe; Türkiye, Bulgaristan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Makedonya, Yunanistan, Kosova, Romanya, Azerbaycan, Suriye ve Irak gibi ülkelerde konuşulmakta olup Dünya'da en çok konuşulan 5. (beşinci) dil olduğu düşünülmektedir (Tuna, 1997). Geçmişten günümüze geniş bir coğrafyaya yayılan Türkçe, tarihsel süreç içinde birtakım dönemler geçirmiştir. Özyetgin (2006), bu dönemleri şöyle ifade etmektedir:

1) Altay Dil Birliği Dönemi

2) İlk Türkçe Dönemi-Çuvaş-Türk Dil Birliği Dönemi (Pre-Turkic)

3) Ana Türkçe Dönemi (Proto-Türkçe)

4) Eski Türkçe Dönemi (6.-10.yy)

5) Orta Türkçe Dönemi (11.-16. yy)

6) Yeni Türkçe (Yeni Yazı Dilleri) Dönemi (16.yy ve sonrası)

7) Modern Türkçe dönemi (20. yy ve sonrası)

Türkçe ile ilgili bu tarihsel süreçlerin belirlenmesinde dil ile ilgili olgular, tarihsel gelişimler, siyasi ve sosyal olgular etkin roller üstelemektedir (Demir-Yılmaz 2003). Bu dönemlerde yer alan tarihsel, siyasi ve sosyal durumlar eşit olarak dağıtılmamış olup, her dönemde farklı etkiler bırakıldığından, çeşitli verilere ve isimlendirmelere olanak sağlanmıştır.

Pedersen (1962) , İngiliz dilinin geçmişi ile ilgili bilgilerde bazı eksiklerin olduğunu, bu dil ile ilgili tarihi çalışmaların çoğunlukla beş bin yıllık bir süreyi kapsadığını ve bu dilin M.Ö. (Milattan Önce) 2000'li yıllarda Avrupa ya da Asya bölgesinde bir takım kabiller (günümüzde Avrupa'da İtalya ve Yunanistan; Asya'da ise Hindistan) tarafından kullanıldığını belirtmektedir. Bu kullanılan dilin günümüz İngilizce ile benzer olmayıp birçok dilin

karişimından oluştuğu ifade edilmektedir. Yule (2006), günümüz İngiliz dilini üç dönemde incelemiştir ve bu dönemler;

1.Eski İngilizce: Eski devirlerden 700-1100'ye kadar.

2.Orta İngilizce: 1100'den 1500'e kadar.

3. Modern İngilizce: 1500'den bugüne kadar.

Bu dil 1300'lü yıllarda Britanya tarafından resmi dil olarak kullanılmasında sonra hukuk ve eğitimin dili olmuş, 1362 yılında ise parlamentonun dili olmuştur. İngiliz dilinde yer alan kelimelerin büyük bir çoğunluğunun Fransızca ve Almancadan geldiği belirtilmektedir (Tutaş, 2017). Günümüzde bu dil; Dünya'nın bilim, bilgi teknolojisi, diplomasi, eğlence, iletişim, iş, sanat, kültür dili olarak bilinmekte olup, 20. yüzyıldan sonra farklı birçok sebepten ötürü egemen bir dil haline gelmiş ve uluslararası bir dil olmuştur (Flowerdew ve Peacock, 2001). Bu dil, birtakım ülkede birçok kişi tarafından birinci ya da ikinci dil olarak kullanıldığı açıktır (Richards, 1992). Ayrıca uluslararası profesyonel bir başarı elde edebilmek için İngilizce vazgeçilmez bir hale gelmiştir (Fishman, 2002). Bu dilin başarısı; konuşulan bireyler tarafından direk elde edilmemiş olup, Dünya'daki teknolojik, bilimsel, diplomatik ve ekonomik gelişimlerin sonucu olarak kazanıldığından bu dil için "*lingua franca*" ifadesi kullanılmaktadır (Graddol, 1997). Son dönemlerde İngilizce' nin Dünya'daki ortak dil olarak kullanılması birçok kişi tarafından bilinmektedir. Akademi, sanat, iş dünyası gibi birçok farklı sektörlerden çeşitli yazar, araştırmacı, bilim insanları, işverenler ve çalışanlar uluslararası iletişim ya da eserlerinde kendi dilleri dışında ikinci dil olarak genellikle İngilizce 'ye yer vermektedir.

C. KÜRTÇE'DEKİ BAZI FİİL ÇEşitLERİ

1. Anlamlarına Göre Filler

Kürtçe 'deki anlamlarına göre fiiller incelendiğinde, bu fiillerin çoğunlukla durum fiilleri ya da iş-kılış bildiren fiiller olduğu görülmektedir (Yıldırım, 2012). Bu fiil çeşitleri şöyledir:

1.1 Oluş Fiilleri

Kürtçe'deki bu tür fiiller için öznenin kendi iradesi dışında gerçekteşirdiği fiillerdir. Bu fiiller daha çok "bûn" eki ile kullanılmaktadır. Aşağıda örnek olacak bazı cümleler verilmiştir.

- Sév sor bûne. (Elmalar kırmızılaşmış)
- Çend kulîlkan zuwa/hişk bûn. (Birkaç çiçek solmuş)
- Birayê min dirêj bûye. (Kardeşim uzamış)
- Mast tırş bûye. (Yoğurt ekşimiş)
- Şîv sar bûye. (Yemek soğumuş)

Bu kategoride genel olarak kullanılan kelimeler şöyledir:

<i>Sorbûn</i>	<i>Birçîbûn</i>	<i>Pîrbûn</i>	<i>Têrbûn</i>
<i>Dirêjbûn</i>	<i>Hişkbûn</i>	<i>Zuwabûn</i>	<i>Şinayîbûn</i>

1.2 Durum Fiilleri

Kürtçe 'deki bu tür fiiller öznenin içinde bulunduğu durumu belirtir. Bu tür fiillerde nesne olmaz ve “ne, neyi, kimi?” sorularına cevap vermez. Bu fiil çeşitlerine bazı örnekler şöyledir:

- Em bi hevalan re dimeşin. (Biz arkadaşlarla yürüyoruz.)
- Ew li malê razaye. (Evde yatıyor)
- Ahmet berdewam dikene. (Ahmet durmadan gülüyor)
- Gava ku min li stran guhdarî kir, ez keniyam. (Şarkıyı dinleyince, gülümsedim)

Bu kategoride genel olarak kullanılan kelimeler şöyledir:

<i>Meşandin</i>	<i>Firandin</i>	<i>Runiştin</i>	<i>Razandin</i>
<i>Anîn</i>	<i>Ajoîn</i>	<i>Girîn</i>	<i>Alastin</i>
<i>Avêtin</i>	<i>Birîn</i>	<i>Cûtin</i>	<i>Dîtin</i>
<i>Firotin</i>	<i>Guhartin</i>	<i>Jimartin</i>	<i>Çundin</i>

1.3 İş-Kılış Fiilleri

Kürtçe 'deki bu tür fiiller öznenin kendi isteğiyle gerçekleştirdiği fiillerdir. Nesne alan fiillerdir ve bu fiiller “ne, neyi, kimi?” sorularına cevap verir. Bu fiil çeşitlerine bazı örnekler şöyledir:

- Birayê min cama malê şikand. (Kardeşim evin camını kırdı.)
- Mamosteyê min pirtûkek ji me re xwend. (Öğretmenim bize kitap okudu.)
- Selma ev çîroka xweş nivîsandiye. (Bu güzel hikayeyiselma yazdı)

- Heva lê min jimin re portreyek çêkir. (Arkadaşım benim için portre çizdi.)
- Me daran çand. (Biz ağaç diktik.)

Bu kategoride genel olarak kullanılan kelimeler şöyledir:

<i>Anîn</i>	<i>Arastin</i>	<i>Şikandin</i>	<i>Avêtin</i>
<i>Jêbirin</i>	<i>Nivîsandin</i>	<i>Dîtin</i>	<i>Bersivandin</i>

2. Fiil Çekimleri (Fiilde Kip)

Kürtçe 'de fiillerin kip bakımından cümlede kullanımlarında farklılıklar olmaktadır. Aşağıda belirtilen fiil örnekleri, cümlelerin kip ile kullanımıyla zamanı yansıtmaktadır.

- Ayşe li polê pirtûkek **dixwîne**. (Ayşe sınıfta kitap okuyor.) (Şimdiki Zaman)
- Gönül, îro **navê** dibistanê. (Gönül, bugün okula gelmiyor.) (Şimdiki Zaman)
- Ez ê **biçim** amedê. (Diyarbakır a gideceğim.) (Gelecek Zaman)
- Ez ê wê marê **bikujim** (Bu yılını öldüreceğim). (Gelecek Zaman)
- Ew li zanîngehê mamostetiyê **dike**. (Üniversitede hocalık yapar) (Geniş Zaman)
- Ez herî zêde romanên serpêhatî **dixwînim**. (En çok macera romanlarımı okurum. (Geniş Zaman)
- Zozan zû **hat** malê. (Zozan, eve erken geldi.) (Geçmiş Zaman)
- Ez **cûm** Londonê. (Londra'ya gittim) (Geçmiş Zaman)

D. TÜRKÇE'DEKİ BAZI FİİL ÇEŞİTLERİ

1. Anlamlarına Göre Filler

Türkçe 'deki anlamlarına göre filler oluş, durum ve iş-kılış fiilleri olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

1.1 Oluş Fiilleri

Türkçe 'deki bu tür fiiller için öznenin kendi iradesi dışında gerçekleştirildiği fiillerdir. Yani öznenin hareket ya da etkileşim yoluyla oluşturmadığı fiillerdir ve bu fiiller kendiliğinden oluşmaktadır. Ayrıca bu fiiller “neyi, kimi” sorusuna yanıt vermezler. Aşağıda bu fiillere örnek olacak bazı cümleler verilmiştir.

- *Sonbaharda yapraklar sararır.*

- *Yeğenim, görmeyeli çok büyümüş.*
- *Bu çölde çiçekler her bahar açar.*
- *Yazları, köyümüzde bostanlar biter.*
- *Ayşe teyze çok yaşlanmış.*

Bu kategoride genel olarak kullanılan kelimeler şöyledir:

<i>Acıkmak</i>	<i>Büyümek</i>	<i>Sararmak</i>	<i>Yaşlanmak</i>
<i>Doymak</i>	<i>Uzanmak</i>	<i>Paslanmak</i>	<i>Solmak</i>

1.2 Durum Fiilleri

Türkçe 'deki bu tür fiiller öznenin içinde bulunduğu durumu belirtir. Bu tür fiillerde nesne olmaz ve yükleme yönlendirilen “ne, neyi, kimi?” sorularına cevap vermez. Dolayısıyla bu tür fiillerin bulunduğu cümleler öznenin içinde bulunduğu durumu belirtir ve yüklemnin etkilediği ya da etkilendiği bir nesneye yer verilmez. Bu fiil çeşitlerine bazı örnekler şöyledir:

- *Betül, beni görünce güldü.*
- *Bu sabah benim köpeğim erkenden uyandı.*
- *Büyükbabamı karşımda görünce ağladım.*
- *Şarkıyı dinleyince, gülümsedim.*

Bu kategoride genel olarak kullanılan kelimeler şöyledir:

<i>Yürümek</i>	<i>Uçmak</i>	<i>Oturmak</i>	<i>Uyumak</i>
<i>Sevinmek</i>	<i>Ağlamak</i>	<i>Çıkmak</i>	<i>Gitmek</i>

1.3 İş-Kılış Fiilleri

Türkçe 'deki bu tür fiiller öznenin kendi isteğiyle gerçekleştirdiği fiillerdir. Nesne alan fiillerdir ve bu fiiller “ne, neyi, kimi?” sorularına cevap verir. Bu fiil çeşitlerine bazı örnekler şöyledir:

- *Kardeşim evin camını kırdı.*
- *Öğretmenim bize kitap okudu.*
- *Arkadaşım benim için portre çizdi.*
- *Dayımın evini bulmak için uğraştık.*

Bu kategoride genel olarak kullanılan kelimeler şöyledir:

Çizmek	Okumak	Yazmak	Kazmak
Sevmek	Bulmak	Görmek	Anlatmak

2. Fiil Çekimleri (Fiilde Kip)

Türkçe 'de fiillerin kip bakımından cümlede kullanımlarında farklılıklar olmaktadır. Aşağıda belirtilen fiil örnekleri, cümlelerin kip ile kullanımıyla zamanı yansıtmaktadır. Fiilde kip ile ilgili bazı örnekler şöyledir:

Ayşe sınıfta kitap **okuyor**. (Şimdiki Zaman)

Rıhtımda bekleyen yolcuları **izliyor**. (Şimdiki Zaman)

Bu yılki festivale Tarkan da **gelecek**. (Gelecek Zaman)

İçini kemiren bu düşüncüyü babasına **anlatacaktı**. (Gelecek Zaman)

Dünya, Güneşin etrafında **döner**. (Geniş Zaman)

En çok macera romanlarını **okurum**. (Geniş Zaman)

Güzel bir araba **aldım**. (Geçmiş Zaman)

Bu son savaşı da kaybedince görevden **alındı**. (Geçmiş Zaman)

E. İNGİLİZCE 'DEKİ BAZI FİİL ÇEŞİTLERİ

İngilizce 'deki fiiller hareket ya da oluş bildirmekte olup, bu fiiller; hareket fiilleri (action verbs / dynamic verbs), durum fiilleri (non-progressive / state / stative verbs) , bağlayıcı fiiller (linking verbs) ve yardımcı fiiller (helping verbs) olarak incelenmektedir.

1. Anlamlarına Göre Fiiller

1.1 Hareket Fiilleri (Action Verbs)

İngilizce 'de hareket fiilleri için "action verbs" ya da "dynamic verbs" gibi terimler kullanılmaktadır. Bu fiiller bir hareketi, işi ya da sahipliği bildiren fiillerdir. Hareket fiilleri ile ilgili bazı örnekler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Break	Bring	Build	Buy
-------	-------	-------	-----

Catch	Choose	Come	Cut
Eat	Fall	Give	Learn
Put	Run	Stand	Swim
Take	Write	Walk	Wear

Hareket fiilleri; geçişli (transitive) ve geçişsiz (intransitive) fiiller olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Eğer bir cümlede kullanılan fiil dolaylı ya da doğrudan bir nesneye sahip ise, bu fiil geçişli (transitive verb) olur. Eğer cümlede kullanılan fiil herhangi bir nesneye sahip değilse bu fiil geçişsiz fiil (intransitive verb) olur. Aşağıda belirtilen örnekler incelendiğinde her cümlede bir fiil ve bir nesnenin olduğu açıktır. Dolayısıyla verilen bu örnekler geçişli fiiller kategorisinde yer almaktadır.

Ahmet drank a glass of water. (Ahmet bir bardak su içti.)

Thomas broke the vase. (Thomas vazoyu kırdı.)

Yazgül eats a piece of cake every morning. (Yazgül her sabah bir parça kek yer.)

I am learning English. (İngilizce öğreniyorum.)

Veysi is catching fish now. (Veysi, şuanda balık tutuyor.)

Aşağıda belirtilen bazı örneklerde nesne olmadığı için bu fiiller geçişsiz fiiller olmaktadır. Cümlede hareket bildiren fiiller olmasına rağmen, cümlede nesne olmamasından ötürü fiiller geçişsiz hareket fiilleridir.

All the students stand up when the teacher comes. (Öğretmen geldiğinde, tüm öğrenciler ayağa kalkar.)

John swims in the lake every summer. (John, her yaz gölde yüzer.)

I always walk in this way. (Daima bu yolda yürürüm)

1.2 Durum Fiilleri (Non-progressive / State / Stativeverbs)

Bu tür insanlar ya da bir şeyler arasındaki durumları veya duyguları ifade eden fiillerdir. İngilizcede bu fiiller için bazı örnekler şöyledir:

Forget	Cost	Believe	Be
--------	------	---------	----

Love	Like	Hate	Dislike
Enjoy	Prefer	Doubt	Seem
Know	Understand	Think	Have
Smell	Sound	mind	

Tabloda verilen fiiller içerisinde; ” *think, have, smell, sound, mind* “ hareket veya eylem bildirdiği takdirde, hareket fiilleri kategorisinde yer alır. Ancak hareket bildirmediğinde ise durum fiilleri içerisinde yer alır. Durum fiilleri ile ilgili bazı örneklerin cümlede kullanımı şöyledir:

I think this car is very expensive (Bence bu araba çok pahalıdır.)

The moon seems very bright. (Ay, çok parlak görünüyor)

I prefer chocolate for my coffee. (Kahvem için çikolata tercih ederim)

Azize likes cats a lot. (Azize kedileri çok sever.)

2. Bağlayıcı Fiiller (Linking Verbs)

Bu fiillere, Türkçe ‘de bağ fiiller olarak adlandırılması mümkündür. Bu tür fiiller; cümlenin öznesini ya da nesnesini bir yüklem sıfatına ya da yüklem ismine bağlayarak açıklayan fiillerdir. Bağlayıcı fiiller için bazı örnekler şöyledir:

Appear	Taste	Smell	Be
Feel	Look	Remain	Stay
Sound	Grow	Prove	Continue
Turn	Act	Keep	Come
Get	Go	Seem	

Ömer seems very happy today. (Ömer, bugün çok mutlu görünüyor.)

This cookie tastes like Turkish coffee. (Bu kek, Türk kahvesi tadında.)

Ayça appeared sad. (Ayça, üzgün duruyordu/ görünüyordu.)

Gülşen became a very famous doctor. (Gülşen çok ünlü bir doktor oldu.)

3. Yardımcı Fiiller (Helping Verbs)

İngilizce 'de yardımcı fiiller bir cümlede esas fiilden önce gelerek cümledeki zaman olgusunu belirtebilir ya da cümlede "modal verb" olarak gelip cümledeki olasılık veya zorunluluk durumunu ifade edebilir. Eğer cümlede yardımcı fiilden sonra esas bir fiil yoksa yardımcı fiil cümle içerisinde esas fiil görevini üstelemektedir. Yardımcı fiilin zaman bağlamında kullanımını aşağıdaki örneklerde belirtilmiştir.

***I don't walk** in the yard (Avlu'da yürümem) (Geniş Zaman).*

***I am walking** in the yard (Avluda yürüyorum) (Şimdiki Zaman).*

***I didn't walk** in the yard (Avluda yürümedim) (Geçmiş Zaman).*

***I am going to walk** in the yard (Avluda yürüyeceğim) (Gelecek Zaman).*

Cümle içerisindeki zaman olgusu ile ilgili yardımcı fiiller incelendiğinde, bu fiillerin cümlede esas fiil görevinde olmadığı açıktır. Aşağıda zaman olgusu içerisinde kullanılan yardımcı fiiller verilmiştir;

Am	Is	Are	Be
Being	Been	Do	Does
Did	Have	Had	Has
Was	Were		

Olasılık veya zorunlu durumları ifade eden yardımcı fiiller İngilizce 'de "modal verbs" olarak adlandırılmakta olup, bu fiiller genel olarak aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

May	Might	Can	Could
Must	Shall	Should	Oughtto
Had better	Will	Would	Haveto
Has to			

F. SONUÇ

Bu çalışmada Kürt, Türk ve İngiliz dillerinde yer alan bazı fiiller anlamsal ve zaman kipi açısından betimsel olarak incelenmiştir. Bilindiği üzere, dil bir toplumda iletişimi

sağlayan en temel araçtır. Dolayısıyla, dilin değişimi, gelişimi ya da karşılaştırılması ile ilgili çalışmalar dilbilimin ilerlemesine etkin ve kalıcı olanaklar vereceği umut edilmektedir. Çalışma, karşılaştırmalı bir dil bilim çalışması olup, bilimsel açıdan oldukça önem arz etmektedir çünkü daha önce doğu ve batı dillerinin karşılaştırmalarını ele alan çalışmalar sınırlı sayıda ele alınmıştır. Çalışmada, anlam bakımında fiil çeşitleri incelendiğinde; her üç dilde oluş, durum ve iş-kılış fiillerine örneklerin olduğu açıkça belirtilmiştir; ancak Kürtçe 'de oluş fiilleri cümle içerisinde kullanılırken hemen hemen tüm fiillerde “bûn” ekinin kullanılması gerektiği örneklerden açıkça görülmektedir. Ayrıca kip bakımından, yine her üç dilde kullanımlarının mevcut olduğu görülmüştür; ancak İngilizce 'de doğru kipi kullanılması daha çok yardımcı fiillerin esas fiillerden önce gelerek yapıldığı görülmüştür. İlâveten İngilizce 'de yardımcı fiillerin olması zaman kiplerinin oluşumunda ve öznenin tekil ya da çoğul olarak belirlenmesinde kullanıldığı barizdir. Kürtçe ve Türkçe de ise öznenin çoğul ya da tekil olma durumunun anlaşılması için çoğunlukla fiil ile birlikte bazı eklerin (e, dı, di vb.) olduğu açıktır; ancak Kürtçe için zamanın gelecek olarak belirtilmesinde “ê” eki diğer dillere göre farklılık göstermektedir. Bir dilin başlangıç noktası fiillerdir ve bu fiiller ile dil şekillenip günümüze ulaşmaya çalışmaktadır. Dünya'daki dillerin zaman içerisinde bazı anlamsal ve yapısal değişimlere uğrayıp sonsuzluğunu koruması; cümledeki özne ve yüklem arasında meydana gelen anlamsal yargının fiiller ile pekiştirilmesi ve süregelmesinden ötürüdür çünkü fiiller anlamı belirginleştirir ve özneyi etkileyen durumun dolaylı veya doğrudan gerçekleşme durumunu yansıtır.

Kaynakça

Aksan, D. (1990). Prof. Dr. Doğan Aksan ile Ülkemizde Dil ve Dilbilim Çalışmaları

Üzerine. *Dilbilim Araştırmaları, Ankara, Hitit Yayınevi.*

Aydın, Ö. (1997). Anadili eğitimi, yabancı dil öğretimi ve evrensel dilbilgisi. *Dil*

Dergisi, 54, 23-30.

Babayiğit, M. V. (2016). *İngilizce, Kürtçe ve Türkçede zamanların sentaks (Sözdizimsel)*

karşılaştırması, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Babayiğit, M. V. (2020a). Kürtçe, Türkçe ve İngilizce Atasözlerinde Azim, Başarı, alışkanlık,

Kararlılık ve Tembellik İfadeleri. *International Journal of Kurdish Studies 6 (2), 244 –*

257, DOI: <https://doi.org/10.21600/ijoks.760441>.

- Babayiğit, M. V. (2020b). Does Multimedia Technology Facilitate Pragmatics Awareness among Teenage Learners? A Case of Secondary-School Students. *International Journal of Kurdish Studies* 6 (2), 164 – 174, DOI: <https://doi.org/10.21600/ijoks.72414>
- Buran, A. (2011). Kürtler ve Kürt Dili. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6, 3.
- Çelik, M. (2001). Cumhuriyet Döneminde Dilbilimi. *Atatürk'ün Ölümünün 62. Yılında Cumhuriyet Türkiye'sinde Bilimsel Gelişmeler Sempozyumu*, 127.
- Demir, N.- Yılmaz, E. (2010). *Türk Dili El Kitabı*, Ankara, Grafiker Yayınları.
- Demircan, Ö., & Erözden, A. (1990). Dil Üzerine Yayınlar ve İncelemeler (Bir Kaynakça, Derlemesi). *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 1, 191-295.
- Fishman, J. A. (2002). Endangered minority languages: Prospects for sociolinguistic research. *International Journal on Multicultural Societies*, 4(2), 270-275.
- Flowerdew, J. (1999). Description and interpretation in critical discourse analysis. *Journal of Pragmatics*, 31(8), 1089-1099.
- Graddol, D. (1997). *The future of English?* London: The British Council.
- Heredot (1973). Heredot Tarihi, Çev.: Müntekim Ökmen. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Karacan, H. & Kaya, B. (2015). Zazaki ile Kurmanci lehçelerinin fonetik yönünden karşılaştırılması [Phonetic comparison of the Kurmanci and Zazaki dialects]. *International Journal of Kurdish Studies* 1 (2), pp.102 – 115.
- Karacan, H. & Kinay, N. (2016). Öğretmenlerin Kürtçe öğretimine yönelik algılarının incelenmesi [An analysis of teachers' perceptions regarding teaching Kurdish language]. *European Journal of Educational and Social Sciences*, 1 (1), 24 – 33.
- Karacan, H. & Babayiğit, M. V. (2017). Türk ve Kürt Dillerinin Sentaks (Sözdizimsel) Karşılaştırması. Tiydem Yayıncılık, Editör: Hasan KARACAN, Basım sayısı:3, Sayfa sayısı:238, ISBN:978-605-9512-03-9, Bölüm Sayfaları: 7 -31.
- Karacan, H. (2020). Kurmanji and Zazaki Dialects: Comparative Study on their Phonetics. *International Journal of Kurdish Studies* 6 (1), 35 – 51 DOI: <https://doi.org/10.21600/ijoks.653812>

- Kasap, S. (2018). The role of cognate English–Kurdish words in teaching English. *African Educational Research Journal*, 6(4): 213-217.
- Kasap, S. (2018). *The Effect of Age and Reading on Rhoticity in Kurdish*. TURAN-SAM 37:97-101
- Kasap, S. (2020). *Sosyodilbilim ve Dil Eğitimi. Eğitim Ortamlarında Nitelik* (Ed. Tanhan, F. & Özok H. İ.). Ankara: Anı Yayıncılık
- Kasap, S., Pashayeva, S. (2020) . *Pragmatic Comptence and Foreign Language Teaching*(Ed. Kasap, S.) Ankara: Anı Yayıncılık
- Kıran, Z. (1990). Büyüleyici bir bilim dalı: Dilbilim. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 1, 4-9.
- Kocaman, Ahmet (1990) "Önsöz". *Dilbilim Araştırmaları*, 1-3.
- Onan, B. (2005). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Öğretiminde Dil Yapılarının Anlama Becerilerini (Okuma/Dinleme) Geliştirmedeki Rolü. yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara:Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özbay, M. (2008). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Pedersen. H (1962). *The Discovery of Language*. Bloomington: University of Indiana.
- Richards, J.C., Platt, J. y Platt, H. (1992). *Dictionary of language teaching & applied linguistics*. Harlow: Longman.
- Saussure, F. (2001). Genel Dilbilim Dersleri. (Çev.: Berke Vardar), İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Sebüktekin, H. (1982). Yabancı Dil Öğretimi ve Dilbilim. *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*, 241-250.
- Sönmez, N., & Geyik, R. The Comparative and Contrastive Studies of English and Kurdish (Kurmanji) Verb Tenses. *Nübihar Akademi*, 1(5), 82-110.
- Tuna, Osman Nedim (1997). *Sümer ve Türk Dillerinin Tarihî İlgisi ve Türk Dilinin Yaşı Meselesi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, s. 49. ISBN 975-16- 0249-1
- Tutaş, N. (2017). İngiliz Dilinde ‘Aydınlanma’: Eski İngilizce’den Günümüze Değişimi ve Gelişimi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 54(1).
- Uzun, M. (2010). Kürt edebiyatına giriş (Vol. 446). Ithaki Publishing.
- Uzun, N. E. (2012). Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri üzerine. *Türkoloji*

Dergisi, 19(2), 115-134.

Yıldırım, D. (2001). Mustafa Kemal Atatürk, Filolojiler, Medeniyet ve

Bugün. *Atatürk'ün Ölümünün 62. Yılında Cumhuriyet Türkiye'sinde Bilimsel Gelişmeler Sempozyumu*, 77.

Yıldırım, K. (2012). *Temel Alıştırma ve Metinlerle Kürtçe Dilbilgisi: Kurmancî*

Lehçesi. İstanbul: Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları.

Yule, G. (2006). *The Study of Language*. Cambridge: CUP